

Socialdepartementet

Stockholm, den 4 juli, 2023

Remissvar En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

Sammanfattande kommentarer

FN:s konvention för barnets rättigheter (barnkonventionen) ställer långtgående krav på att konventionsstaterna ska skydda barn mot alla former av våld och övergrepp. UNICEF Sverige ser idag stora brister i det system som ska skydda och stödja våldsutsatta barn där det förebyggande arbetet är långt ifrån tillräckligt. Vi har länge påtalat behovet av en sammanhållen strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn och välkomnar att ett förslag till strategi har tagits fram. Strategin har genomgående ett tydligt barnrättsperspektiv, bygger på gedigen kunskap om våld mot barn och barn har på ett ambitiöst sätt gjorts delaktiga i utformningen.

UNICEF Sverige anser att utredaren har landat rätt i strukturen med mål och insatsområde samt till stor del i formuleringen av dessa. Vi har emellertid synpunkter på utformningen och angreppssättet i själva åtgärderna.

Vi välkomnar strategin men hade önskat **fler ambitionshöjande åtgärder och ökade resurser** kopplade till strategin. **Sammantaget anser vi att åtgärderna som föreslås i strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn måste bakas ihop till färre åtgärder och på ett tydligare sätt inriktas mot att stärka det befintliga systemet.**

Globalt har UNICEF under lång tid verkat för systemstärkande åtgärder istället för punktinsatser för att förebygga och motverka våld mot barn. Det handlar om att stärka mänskliga och ekonomiska resurser och investeringar, se över lagar, förordningar, styrning och övervakning, datainsamling och forskning samt skydd, stöd, vård och respons. Nyckeln är att engagera och inkludera ett brett spektrum av aktörer, inte minst barn, familjer och det lokala samhället. Ytterst är det interaktionen, samarbetet, mellan aktörerna och förmågan att se olika mekanismer för att skydda och stödja barn som utgör systemet.¹

I mars i år fick Sverige nya rekommendationer från FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén). Barnrättskommittén lyfter vikten av att stärka, förbättra och investera i redan existerande system. Kommittén välkomnar strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn, men uttrycker oro över bristen på resurser inom socialtjänsten och de variationer som finns mellan olika socialkontor när det gäller att hantera våld mot barn och våld i hemmet.

UNICEF Sverige har några övergripande synpunkter:

¹ Se till exempel, [Strengthening child protection systems: evaluation of UNICEF strategies and programme performance :executive summary](#)

1. Den föreslagna strategin innehåller för många och i vissa fall för små insatser, vilket riskerar att bli splittrat och svårigenomförbart. Med större, ihopslagna insatser och regeringsuppdrag kan detta undvikas. Vi delar utredarens uppfattning om att informationsinsatser behövs, men vi anser att tyngdpunkten i de föreslagna insatserna och lagförslagen i större uträkning bör ligga på att stärka existerande strukturer.

Konkret saknar vi tydligare satsningar på redan existerande strukturer såsom att bygga ut och säkerställa alla barns möjlighet att få ett lättillgängligt stöd via elevhälsan och satsningar på rehabilitering och psykiatri för barn. Dessa är avgörande satsningar för att säkerställa rätten till skydd, stöd och rehabilitering för barn som upplevt våld och för att säkerställa rätten till vård och behandling för barn med psykisk ohälsa. Vi efterfrågar även större satsningar riktade mot vuxna som har en förhöjd risk att utsätta barn för våld, till exempel patienter med allvarlig psykisk ohälsa eller missbruk.

Ytterligare systemstärkande åtgärder som saknas i vissa av de föreslagna åtgärderna handlar om att hitta former för samverkan, tid för insatser och utse en ansvarig aktör. Vår erfarenhet är att det ofta snarare handlar om brist på detta än om brist på kunskap om att våld och övergrepp är skadligt för barn.

2. Barnahusmodellen ska lyftas fram inledningsvis och på ett tydligare sätt som utgångspunkt i de prioriterade insatserna och i författningstexten.

UNICEFs internationella arbete pekar på att samlad multidisciplinär utredning och behandling av barn i utsatthet många gånger är mer effektivt än att olika professioner befinner sig på olika ställen. Barnahus är ett sätt att använda multidisciplinära team för att bland annat göra utredningar när barn utsatts för våld.

Utredaren beskriver barnahus ingående i strategins beskrivande bakgrundskapitel. Vi anser dock att Barnahusmodellen borde komma först i listan över prioriterade insatsområden och åtgärder. Vi anser också att föreskrifter för barnahus borde tas fram och att författningsförslagen gällande förslag på ändring i polislagen (1984:387), socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) borde referera till barnahus.

UNICEF Sverige anser att barnahus borde kunna fungera samlade som ingång för skydd, stöd och behandling, kunskapsnav och stöd till professionella. På så sätt kan vissa andra föreslagna insatser strykas eller kanske slås ihop.

Vi delar utredningens uppfattning att barnahus ska vara tillgängliga för barn över hela landet, men här behövs tydliga i lag fästa riktlinjer, både vad gäller tillgång, utformning, kvalitet och innehåll. Vi anser också att alla barnahus ska kunna ge barn som upplevt våld och övergrepp rehabilitering genom ett "fjärde rum".

3. Konkreta förslag, tillräckliga åtgärder och avgränsningar saknas i förhållande till vissa grupper av barn, bland annat yngre barn, barn i tvister om vårdnad, boende och umgänge och barn i samhällsvård.

Risken att yngre barn utsätts för våld är hög, i de flesta fall högre än för äldre barn. Här saknar vi tydlighet och systemstärkande åtgärder.

I förhållande till barn i tvister om vårdnad, boende och umgänge och barn i samhällsvård är vi medvetna om att det nyligen genomförts lagändringar och utredningar samt att utredningar pågår. Utredningen hade kunnat beskriva det våld dessa barn utsätts för och därefter avgränsa sig. Att istället välja att lämna frågan helt som utredningen gör i förhållande till barn i tvister om vårdnad, boende och umgänge samt att lämna alldeles för små insats- och författningsförslag vilket man gör i förhållande till barn i samhällsvård riskerar att förminska det våld dessa barn upplever.

Barn som utsatts/upplevt våld för våld förekommer inte enbart i brottmål, utan även i bland annat i familjerättsliga tvister om vårdnad, boende, och umgänge.

4. Barn i särskilt utsatta situationer, som inte är våldsutsatta, riskerar att glömmas bort.

Även om den föreslagna strategins övergripande målsättning, utgångspunkter och mål är välavvägda och välformulerade finns det en risk att barn i särskilt utsatta situationer, som inte är våldsutsatta, hamnar i skymundan. Det gäller exempelvis barn som är försummande eller lever med föräldrar med missbruksproblematik som socialtjänsten ansvarar för men där ytterligare åtgärder och insatser behövs inom ramen för en handlingsplan. För att undvika detta anser vi att barn i särskild utsatthet bör inkluderas i strategin och särskilt i författningstexten gällande kommunens ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn.

Vi menar att strategin skulle vinna på att ta det barnskyddsperspektiv som UNICEF använder sig av internationellt där "child protection" är ett bredare begrepp som inbegriper barn i utsatta situationer. Att ta socialtjänstens ansvarsområde som utgångspunkt är ett sätt att avgränsa sig.

UNICEF Sverige kommenterar strategin utifrån barnkonventionen samt utifrån evidens och beprövad erfarenhet från vårt arbete internationellt. Vi kommenterar enbart de delar av utredningens bedömningar och förslag där vi anser att utredningen uttrycker sig för vagt, där något saknas eller där vi har en annan uppfattning, i övrigt ställer vi oss bakom utredningens bedömningar och förslag.

1 kap. Författningsförslagen

1.1 Förslag till lag med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn

Utredningens förslag: Utredningen lämnar förslag om en lag gällande kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Här ingår att kartlägga, göra analys och ta fram en åtgärdsplan på området.

UNICEF Sverige ställer sig positiva till förslaget, men anser att förslaget bör breddas och kopplas ihop med annan relevant lagstiftning.

Vi är oroad över att förslaget kan leda till att barn i stor utsatthet som inte är våldsutsatta hamnar i skymundan. Att titta på frågor gällande denna grupp barn ingick inte i utredarens uppdrag. Det är dock viktigt för regeringen att ta med sig frågan i den fortsatta beredningen av förslaget. UNICEF Sverige anser att lagen bör utvidgas till att även omfatta barn i utsatta situationer som redan i dag omfattas av socialtjänstens uppdrag och där det, i likhet med barn som upplever våld, behövs en kartläggning och ytterligare lagfäst ansvar och insatser. Det gäller en bredare grupp barn som far illa, exempelvis barn som är försummande och barn till föräldrar med missbruksproblematik.

Det är också viktigt att förslagen kopplas ihop med annan lagstiftning som till viss del handlar om samma fråga, exempelvis Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. När barn utnyttjas i, bevittnar eller faller offer för kriminalitet är detta ett samhällsligt misslyckande som ofta handlar om just samhällets oförmåga att skydda barn från våld och övergrepp, där den som är förövare till våldet ofta själv varit ett offer.

Slutligen efterfrågar vi reglering och investeringar i kommunens arbete med att öka barns förtroende till stödet från kommunen. För att barn i större utsträckning än idag ska söka skydd och stöd från kommunen krävs investeringar i tillgänglighet, kvalitet och tid för att bygga relationer och förtroende.

1.2 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten ska samverka med kommun och region i syfte att uppfylla kraven i 17 § förundersökningskungörelsen (1947:948) avseende barn som misstänks ha utsatts för våld. Samverkan ska även bidra till att barnets behov av insatser från socialtjänsten och hälso- och sjukvården identifieras och tillgodoses.

UNICEF Sverige anser att det är märkligt att utredningen inte ger förslag om att nämna barnahus i lagtexten, eftersom denna typ av samverkan, i alla fall i de flesta fall, genomförs inom barnahus.

Sammantaget anser vi att författningsförslagen om förslag till ändring i polislagen (1984:387), socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) **borde referera till barnahus. Ett konkret förslag är att ta fram föreskrifter för barnahus och referera till dessa i lagen.** Detta skulle kunna ge större tydlighet och riktning för barnahus. UNICEF Sverige anser att målsättningen måste vara att samtliga barnahus ska innehålla alla rum, även det fjärde. Vi anser också att samtliga barnahus ska kunna ta emot barn utifrån en bred definition av barn som upplevt och utsatts för våld och övergrepp. Detta innebär att barnhusets fjärde rum ska kunna ta emot barn som bevittnat våld i enlighet med barnfridsbrottet och barn som utsatts för våld i eller under flykten från ett annat land.

Vi noterar också, såsom även Kammarrätten gör i sitt remissvar, att det i förslagen om samverkan i 6 § polislagen (1984:387) och i 14 a § förordningen med instruktion för Åklagarmyndigheten (2015:734) anges att myndigheten ska samverka med kommun och region. I den samspelande bestämmelsen som föreslås i socialtjänstlagen (2001:453) anges i stället för region hälso- och sjukvården. Vi ställer oss frågande till denna skillnad.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att det i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska framgå att informationen som ges ska anpassas till den unges ålder och andra individuella förutsättningar. Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att den unge har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen.

UNICEF Sverige är positiva till själva förslaget. Men bristerna vad gäller barn i samhällsvård är många och väl dokumenterade, inte minst det våld och de kränkningar som barn på låsta institutioner utsätts för. Det pågår också flera utredningar på området. Vi ställer oss frågande till varför utredningen inte avgränsat sig från frågan och uppmanat att pågående utredningars förslag införlivas i strategin. Att istället ge förslag som på intet sätt löser den stora problematik som finns blir istället otillfredsställande och riskerar att förminska problemen.

1.6 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Utredningens förslag: I utredningen föreslås bland annat att det av Socialtjänstlagen (2001:453) ska framgå att i fråga om barn som deltar i en brottsutredning med anledning av misstanke om utsatthet för våld ska socialnämnden samverka med Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och hälso- och sjukvården.

UNICEF Sverige ställer sig bakom förslaget och även de andra förslagen om att Socialnämnden särskilt ska beakta att barn som upplevt våld kan ha behov av särskilt stöd i samband en brottsutredning samt förslaget om information.

Vi vill dock upprepa vår tidigare ståndpunkt att barnahus ska nämnas. Sammantaget anser vi att författningsförslagen om förslag till ändring i polislagen (1984:387), socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) **borde referera till barnahus. Ett konkret förslag är att ta fram föreskrifter för barnahus och referera till dessa i lagen.** Detta skulle kunna ge större tydlighet och riktning för barnahus. UNICEF Sverige anser att målsättningen måste vara att samtliga barnahus ska

innehålla alla rum, även det fjärde. Vi anser också att samtliga barnahus ska kunna ta emot barn utifrån en bred definition av barn som upplevt och utsatts för våld och övergrepp.

1.7 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Utredningens förslag: I likhet med de förslag som ges avseende polislagen och socialtjänstlagen föreslås i utredningen att det i hälso- och sjukvårdslagen ska ingå att hälso- och sjukvården ska samverka med Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och socialnämnden i fråga om brottsutredningen när ett barn upplever våld.

UNICEF Sverige hänvisar till skrivningen om barnahus ovan, sammantaget anser vi att författningsförslagen om förslag till ändring i polislagen (1984:387), socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) **borde referera till barnahus. Ett konkret förslag är att ta fram föreskrifter för barnahus och referera till dessa i lagen.** Detta skulle kunna ge större tydlighet och riktning för barnahus. UNICEF Sverige anser att målsättningen måste vara att samtliga barnahus ska innehålla alla rum, även det fjärde. Vi anser också att samtliga barnahus ska kunna ta emot barn utifrån en bred definition av barn som upplevt och utsatts för våld och övergrepp.

14 kap En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn

Kap 14.3 Strategins fem mål

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att den nationella strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn ska ha fem långsiktiga mål som anger inriktningen för arbetet mot strategins övergripande målsättning, att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld. Följande mål föreslås:

1. Våld mot barn ska förebyggas.
2. Barns våldsutsatthet ska upptäckas.
3. Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till.
4. Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses.
5. Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas.

UNICEF Sverige anser att målen är välformulerade, de lyfter fram komplexiteten i att förebygga och motverka våld och det omfattande arbete som krävs.

Kap 14.3.1 Våld mot barn ska förebyggas

Vi är positiva till utredarens resonemang kring att främja trygga stads- och digitala miljöer samt trygga förskole-, skol-, fritids- och institutionella miljöer. Vi anser samtidigt att det våldsförebyggande arbetet inom institutionella miljöer, våld mot barn i samhällets vård, bör behandlas mer ingående. Frågor kring avskiljning, isolering och bältning, som är direkt kopplade till våld mellan barn och personal, behöver tas upp och benämnas.

Barn i samhällsvård är en av de mest utsatta och sårbara grupperna i Sverige idag. Det händer att barn placeras på Statens Institutionsstyrelse istället för att få vård genom Barn- och ungdomspsykiatri. I många fall har dessa barn neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, vilket vi vet ytterligare ökar deras sårbarhet för att utsättas för våld. UNICEF Sverige anser att utredaren borde uppmärksamma detta våld och vikten av att regeringen agerar för att stoppa det, samtidigt som pågående utredningars förslag på åtgärder i ett senare skede borde kunna vävas in i strategin.

Kap 14.3.4 Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses

UNICEF Sverige anser att strategin på ett tydligare sätt bör förhålla sig till och integrera vissa delar av den pågående utredningen om barns klagorätt och rätt till upprättelse². Vi vet att mycket av det våld barn upplever inte leder till en brottmålsprocess. Det gäller bland annat stora delar av det våld barn i samhällsvård utsätts för. UNICEF Sverige anser att strategin på ett tydligare sätt ska ta hänsyn till barns rätt till upprättelse och till ökad förståelse för de beslut och åtgärder som gäller dem. Upprättelse skulle kunna ingå som ett eget mål i strategin.

Vi är övertygade om att ett tydligare fokus på upprättelse och förståelse skulle ha en läkande och positiv effekt på de barn som behandlats illa exempelvis i statens och kommuners vård. Att barn som farit illa ska ha rätt till någon form av upprättelse, vilket kan ske genom att en tjänsteperson tar ansvar för de beslut som tagits eller genom skadestånd, bör enligt vår uppfattning integreras som ett mål i strategin.

Vi föreslår följande:

1. Barn som upplevt många och komplexa kontakter med myndigheter exempelvis på grund av placering i samhällsvård eller en tvist om vårdnad, boende och umgänge ska ha möjlighet att få ett upprättelse, informations- eller avslutningssamtal. Det är viktigt att tjänstepersoner kan erkänna fel och att kommuner och stat är villiga att ta ansvar på strukturnivå när barn farit illa.
2. Barn bör ha möjlighet att erhålla skadestånd i vissa fall.

14.4.2 Flera olika perspektiv behöver beaktas

UNICEF Sverige anser att det behövs ett tydligare fokus på yngre barns våldsutsatthet i den föreslagna strategin. Yngre barn löper högre risk för och är mer sårbara för att drabbas av våld och övergrepp. Det behövs ett tydligare fokus på åtgärder som syftar till att skydda och främja deras välbefinnande.

Barn i samhällsvård och barn i tvister om vårdnad, boende och umgänge är ytterligare grupper som bör lyftas tydligare utifrån att dessa barn kan löpa högre risk att utsättas för eller uppleva våld.

Kap 14.4.3 Grundläggande förutsättningar som behöver beaktas i arbetet mot strategins mål

Samverkan och samordning är avgörande faktorer för att framgångsrikt förebygga och bekämpa våld mot barn, detta betonas också i utredningen. Ingen enskild aktör kan lösa denna komplexa uppgift på egen hand. Vi vill särskilt lyfta vikten av att näringsliv och civilsamhällesorganisationer involveras för att skapa en bred och effektiv samverkan.

UNICEF Sverige anser att civilsamhällets roll i såväl måluppfyllelse som implementeringen av den föreslagna strategin bör tydliggöras. Trots att det nämns i en bisats, saknas ett grundligt resonemang om civilsamhällets roll och betydelse för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Civilsamhällesorganisationer har en viktig roll i att erbjuda stöd och skydd till barn i utsatthet samt i att påverka samhällets attityder och agerande, inte minst i svåra tider när samhällets resurser tryter.

Utredaren lyfter även "Förutsättningar för långsiktighet och prioritering". Vi vill understryka vikten av att prioritera och upprätthålla ett långsiktigt engagemang. Svåra ekonomiska tider och händelser som påverkar samhället, till exempelvis en pandemi, ökar också risken för att barn utsätts för våld. Även

² Barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (Dir. 2022:35)

under svåra tider och kriser måste samhället alltid göra det till en absolut prioritet att skydda barn från alla former av våld.

Kap 14.7 Länsstyrelserna ska stödja det lokala och regionala arbetet

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Länsstyrelserna åläggs ett särskilt ansvar att stödja det lokala och regionala arbetet för att uppnå strategins mål. Detta görs genom att länsstyrelsernas ansvar enligt förordning (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor utökas till att omfatta alla former av våld mot barn.

UNICEF Sverige ställer sig positiva till förslaget, men samtidigt väcker det vissa farhågor. Det är viktigt att notera att våld mot barn skiljer sig från mäns våld mot kvinnor. Att förebygga och bekämpa våld mot barn kräver andra arbetssätt. Vi vill särskilt betona att barns delaktighet bör spela en betydande roll i länsstyrelsens insatser på området. Vi anser att barnets perspektiv och erfarenheter tydligt bör inkluderas i regleringen av länsstyrelsens uppdrag.

Kap. 15 Prioriterade insatsområden och åtgärder

I utredningen har ett antal övergripande områden som man anser bör prioriteras för att nå strategins mål pekats ut, dessa kallas insatsområden. Kopplat till varje insatsområde lämnas ett antal förslag på åtgärder.

Kap 15.1 Våld mot barn ska förebyggas

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att följande insatsområden ska prioriteras inom mål 1 våld mot barn ska förebyggas:

1. Förstärkt fokus på främjande och förebyggande arbete.
2. Kunskapen om våld och våldets konsekvenser ska öka hos barn och vuxna.
3. Stödet till föräldrar ska stärkas.
4. Insatserna till barn och vuxna som utövar eller riskerar att utöva våld mot barn ska stärkas.
5. Särskilda insatser ska vidtas för att skapa trygghet och förebygga våld i miljöer där barn vistas.

Vi anser att de insatsområden som föreslås till stora delar är bra och pekar ut de åtgärdsområden som behövs. I förhållande till de **konkreta åtgärder som föreslås anser UNICEF Sverige i vissa fall att utredaren är för försiktig och vag i sina förslag och beskrivningar, inte pekar ut ansvarig aktör och i några fall saknar vi helt åtgärder som vi anser behövs.**

Kap 15.1.1 Förstärkt fokus på främjande och förebyggande arbete

Ta till vara potential som finns hos olika aktörer och verksamheter i samhället

Utredningens bedömning: I utredningen görs bedömningen att ett aktivt arbete **bör** bedrivas för att fortsätta utvecklingen avseende näringslivets medverkan i det främjande och förebyggande arbetet mot våld mot barn.

UNICEF Sverige anser att skrivningen är för vag. Det är viktigt att näringslivet medverkar i det förebyggande arbetet mot våld mot barn och detta behöver formuleras starkare, aktivt arbete **ska** bedrivas. **För att en förändring ska ske måste dessutom en ansvarig sammanhållande myndighet eller organisation pekas ut.**

Ta till vara på digitaliseringens möjligheter

Utredningens bedömning: I utredningen bedöms att ett aktivt arbete bör bedrivas på såväl nationell som på regional och lokal nivå för att ta vara på de möjligheter som digitaliseringen innebär i fråga om att nå ut med information i syfte att förebygga våld, samt att vara närvarande och tillgänglig för barn och vuxna.

UNICEF Sverige delar bedömningen. För att driva arbetet framåt och hålla ihop det **måste emellertid en ansvarig myndighet pekas ut**. Det skulle kunna handla om ett myndighetsgemensamt arbete där exempelvis Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Skolverket och Statens medieråd kan ingå. Tillsammans med ett formaliserat sakråd/delegation som skulle kunna innehålla både civilsamhället och näringslivet. UNICEF Sverige anser att Brottsoffermyndigheten eventuellt skulle kunna vara rätt aktör att hålla ihop detta samarbete.

En generell synpunkt är att UNICEF Sverige anser att strategin behöver innehålla större tydlighet och konkreta åtgärder i förhållande till det **utbredda våldet i sociala medier**. Det gäller inte enbart brottmålsprocessen, det behövs även tydliga ingångar/ åtgärder vad gäller **förebyggande, upptäckt, skydd och stöd** på området.

Kap 15.1.3 Stödet till föräldrar ska stärkas

Digitalt föräldraskapsstöd

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ges i uppdrag att **undersöka behovet** av kompletterande digitala föräldraskapsstöd som riktar sig till föräldrar som på egen hand vill veta mer och utveckla ett positivt föräldraskap, fritt från våld. Uppdraget ska genomföras i samverkan med Myndigheten för delaktighet.

Detta är ytterligare ett exempel på en skrivning som UNICEF Sverige anser är för **vag, behovet finns, det behöver inte undersökas**.

UNICEF Sverige föreslår följande skrivning: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ges i uppdrag att genom en analys av målgruppens **behov ta fram ett kompletterande digitalt** föräldraskapsstöd som riktar sig till föräldrar som på egen hand vill veta mer om och utveckla ett positivt föräldraskap, fritt från våld. Uppdraget ska genomföras i samverkan med Myndigheten för delaktighet.

Kap 15.1.4 Insatserna till barn och vuxna som utövar eller riskerar att utöva våld mot barn ska stärkas

Barnrättsperspektivet och risken att barn utsätts för våld behöver uppmärksammas i vårdinsatser som riktar sig till vuxna

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Socialstyrelsen ges i uppdrag att utreda och lämna förslag på hur hälso- och sjukvården kan förstärka vård eller uppföljning för föräldrar med problematik, exempelvis relaterat till allvarlig psykisk ohälsa eller beroende av alkohol eller narkotika, som innebär en förhöjd risk att utöva våld mot barn.

UNICEF Sverige anser att förslaget är bra. Vi är övertygade om att den föreslagna åtgärden skulle kunna både motverka och förebygga våld mot barn. Vi anser dock att även **socialtjänsten måste ingå, inte bara hälso- och sjukvården**. Det är socialtjänsten som kommer att kunna stå för exempelvis stöd, våldsförebyggande program, samtalsgrupper, familjestöd, korttidsboende, kontaktpersoner eller andra insatser som skulle vara effektiva i sammanhanget.

Vidare anser vi att Socialstyrelsen även måste utreda hur hälso- och sjukvården i större utsträckning, **genom samverkan med andra instanser såsom socialtjänst**, kan verka för skydd och stöd för barn med föräldrar som har ovanstående problematik.

Kap 15.1.5. Särskilda insatser ska vidtas för att skapa trygghet och förebygga våld i miljöer där barn vistas

En generell synpunkt från UNICEF Sverige är att utredaren hade kunnat konstatera det våld och de allvarliga brister som barn i samhällets vård utsätts för. Här hade utredaren kunnat lyfta tydliga förslag

som speglar den verklighet med stora brister och våld som barn i samhällets vård upplever idag. Därefter hade utredaren enligt vår mening kunnat avgränsa med hänvisning till att flera utredningar pågår på området och dessa utredningars förslag kan införlivas i strategin framöver. Utredaren har istället valt att göra bedömningar och lagförslag på området som vi anser är för svaga.

Arbetet för att förebygga våld i samhällets vård behöver fortsätta

Utredningens bedömning: I utredningen bedöms att ett fortsatt aktivt utvecklingsarbete behöver bedrivas för att förebygga, upptäcka och förhindra våld mot barn i samhällets vård. Vidare bedömer utredningen att i det fortsatta arbetet för att öka kvaliteten i insatser som ges till barn i samhällets vård bör övervägas hur Inspektionen för vård och omsorg genom sin tillsyn i högre utsträckning kan bidra till att förebygga våld mot barn i samhällsvården, samt hur tillsynen kan stärkas för att i högre utsträckning identifiera våld som sker i verksamheterna. Det bör också övervägas att närmare utreda förutsättningarna för att vid Inspektionen för vård och omsorg inrätta ett ombud med uppgift att bevaka barns rättigheter vid vistelse i samhällets vård, inklusive boende med särskild service och korttidsvistelse enligt Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och att utreda uppgifter om våld mot barn i sådan vård.

UNICEF Sverige anser att **skrivningen är alldeles för vag**. Att barn i samhällets vård löper särskilt stor risk för och utsätts för allvarligt våld och övergrepp i Sverige vet vi. Fortsatt **aktivt utvecklingsarbete måste bedrivas för att i fortsättningen förebygga, upptäcka och förhindra våld mot barn i samhällets vård**.

Vi anser också att tvångsåtgärder måste avskaffas och att en kommission, i likhet med förslaget som utredningen lämnar gällande mobbning i skolan,³ som syftar till att ta fram och stärka våldsförebyggande metoder, måste tillsättas.

Avskiljning och fastspänning med bälte

Utredningens bedömning: I utredningen görs bedömningen, utifrån FN:s barnrättskommittés rekommendationer från 2015 om att förbjuda användning av avskiljning och bältning på institutioner för barn samt utifrån socialutskottets uppmaning att vidta åtgärder för att avskiljning på SiS-hem ska upphöra, att regeringen exempelvis bör se över direktivet för utredningen om barn och unga i samhällets vård och möjliggöra för utredningen att lämna förslag på detta område.

Brister i vården av placerade barn och unga har under flera års tid rapporterats av IVO, Socialstyrelsen, JO, Barnombudsmannen, Statskontoret och civilsamhällesorganisationer. Våldet som flickor placerade på SIS utsätts för lyftes också tydligt i de rapporter som 31 civilsamhällesorganisationer lämnade till Barnrättskommittén under 2022.

Barnrättskommittén lämnade nya rekommendationer till Sverige i mars 2023. Kommittén noterar bland annat med djup oro rapporter om användningen av tvångsåtgärder inom olika placeringsformer och rekommenderar att konventionsstater:

- vidtar lagstiftningsåtgärder för att uttryckligen förbjuda användning av avskiljning, isolering och fasthållning av barn inom olika placeringsformer och säkerställer att all personal får utbildning i icke-tvingande behandlingsmetoder samt,
- säkerställer att barn har tillgång till konfidentiella, barnvänliga och oberoende klagomålsmekanismer för rapportering av övergrepp, särskilt vid placering i samhällets vård.

Mot bakgrund av barnrättskommitténs rekommendationer och de rapporter, granskningar och utlåtanden som på senare år pekats på allvarligt våld mot barn placerade på institutioner **anser UNICEF Sverige att åtgärder i lag måste tas för att förbjuda användning av avskiljning och bältning på institutioner för barn**. Detta borde enligt vår mening ha lagts fram **ett skarpt förslag**, inte enbart en bedömning.

³ Se, En uppväxt fri från våld, vol. 2. En kraftsamling för att förebygga våld i förskola och skola, s. 794.

Kap 15.2 Barns våldsutsatthet ska upptäckas

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att följande insatsområden ska prioriteras inom mål 2 våldsutsatthet ska upptäckas:

1. Förutsättningarna för barn att reagera på våldet och signalera till omgivningen ska stärkas.
2. Vuxnas förutsättningar och förmåga till upptäckt samt att agera vid tecken på våld ska förbättras.
3. Informationshanteringen och omsorgen om barnet vid misstanke om våldsutsatthet ska förbättras.

Öka barns delaktighet i samband med upptäckt och hantering

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Barnombudsmannen ges i uppdrag att i samverkan med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor undersöka och lämna förslag kring hur barns delaktighet kan öka i samband med att våldet upptäcks och i den efterföljande hanteringen.

UNICEF Sverige står bakom förslaget, det är viktigt att öka barns delaktighet i samband med att våld upptäcks och i hanteringen av våldet. Vi anser emellertid **att en tydligare uppdragsbeskrivning behövs**. Handlar det exempelvis om barnavårdsutredningar, insats och uppföljning inom socialtjänsten bör detta framgå tydligt.

Kap 15.3 Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att följande insatsområden ska prioriteras inom mål 3 barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt:

1. Tillgängligheten till skydd, stöd och behandling ska förbättras.
2. Barns delaktighet i utformning, genomförande och uppföljning av insatser ska stärkas.
3. Förmågan och möjligheterna att fånga upp och möta varje barns behov ska förbättras.
4. Samverkan och samordning av insatser ska stärkas.
5. Stödet i barns vardag ska stärkas

Ett tydligt exempel där UNICEF Sverige saknar tydliga systemstärkande åtgärder är att vi generellt **saknar satsningar på att bygga ut och säkerställa alla barns möjlighet att få ett lättillgängligt stöd via elevhälsan, satsningar på habilitering och psykiatri för barn**.

Vi anser också att strategin på ett tydligare sätt bör beskriva vad den ökande risken att utsättas för våld innebär för barn som växer upp i socioekonomiskt utsatta områden. Våldets konsekvenser i utsatta områden är enorma både för de barn som faller offer för våld och för de barn som är förövare. När barn utnyttjas i kriminalitet är detta ett exempel på att samhället har misslyckats med att skydda barnet från våld och övergrepp, utnyttjande och exploatering. UNICEF Sverige anser att strategin måste ta hänsyn till de särskilda utmaningar dessa barn möter och föreslå adekvata åtgärder på både kort och lång sikt.

Förbättrad information om samhällets stödinsatser

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Länsstyrelserna ges i uppdrag att kartlägga och sprida information till, i först hand boende i länet samt även yrkesverksamma, om vad som erbjuds för att förebygga våld mot barn och för att ge skydd, stöd och behandling till barn som utsätts för eller riskerar att utsättas för våld. Informationen ska omfatta alla former av våld som barn utsätts för eller riskerar att utsättas för.

UNICEF Sverige anser att **insatsen bör samordnas** eller åtminstone hänvisa tillbaka till de informationssatsningar som framgår av insatsområde 15.1 Våld mot barn ska förebyggas. Strategin riskerar att bli splittrad och svår att genomföra då den innehåller många olika mindre insatser som skulle kunna bakas ihop till större sammanhållna insatser, detta är ett exempel.

Fortsatt arbete för att stärka tillgång och tillgänglighet till psykiatrisk och psykologisk behandling för våldsutsatta barn

Utredningens bedömning: Av utredningen framgår bedömningen att fortsatt aktivt och långsiktigt arbete bör bedrivas för att förbättra tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri.

UNICEF Sverige anser att skrivningen **är alldeles för vag och att ett aktivt och långsiktigt arbete med att förbättra tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri måste bedrivas**. Här saknar vi större, ambitiösare och tydligare satsningar på att bygga ut och säkerställa alla barns möjlighet att få ett lättillgängligt stöd via elevhälsan, satsningar på habilitering och psykiatri för barn.

Dessutom finns en utarbetad modell på flera barnhus i Sverige, **fjärde rummet**, som syftar till att säkerställa rätten skydd, stöd och rehabilitering för barn som upplevt våld, en uppskalning av denna väl underbyggda modell kan svara upp mot en stor del av de behov vi ser idag.

Vi anser också att strategin behöver ett tydligare fokus på upptäckt, skydd och stöd för att undvika att barn utnyttjas i kriminalitet. Barn i kriminalitet är ett tydligt exempel på att samhället har misslyckats med att skydda barn från våld och övergrepp. UNICEFs internationella arbete och evidens **visar att barn som utnyttjas i/ dras in i kriminalitet upplevt våld och övergrepp och dessutom i stor utsträckning lider av psykisk ohälsa**.

Kap 15.4 Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att följande insatsområden ska prioriteras inom mål 4:

1. Barn ska få individanpassad information och ges goda förutsättningar att komma till tals och få sina åsikter beaktade.
2. Yrkesverksamma ska bemöta barnet på ett respektfullt och anpassat sätt och ha särskild kompetens.
3. Brottmålsprocessen ska vara så kort som möjligt utan att inskränka rättssäkerheten.
4. Barn ska erbjudas stöd under och efter brottmålsprocessen.
5. Samverkan måste ske med barnets behov i fokus – barnhusverksamheter ska finnas i hela Sverige och utvecklas.

Kap 15.4.5 Samverkan måste ske med barnets behov i fokus – barnhusverksamheter ska finnas i hela Sverige och utvecklas

Utredaren gör många kloka och väl avvägda bedömningar. Det gäller bland annat utredningens förslag om att tydliggöra ansvaret för samverkan, tydliggöra vad som krävs av aktörerna för att uppfylla barnets rättigheter i den aktuella situationen och reglera vad syftet med samverkan ska vara. UNICEF Sverige delar även utredningens bedömning att tillgången till anpassade lokaler behöver säkerställas genom finansiering med statliga medel samt att en nationell aktör bör utses med uppdrag avseende samordning, stöd och uppföljning.

Barnets rättigheter i fokus och ökad likvärdighet över landet – En överblick över utredningens bedömning och förslag avseende barnhus

UNICEF Sverige anser att utredarens förslag gällande samverkan är bra, men vi anser inte att förslagen räcker. Vi saknar tydliga skrivningar om hur flera viktiga målgrupper såsom barn som upplevt sexuellt våld och övergrepp, barn som bevittnat våld och barn på flykt som upplevt våld ska få tillgång till skydd, stöd, behandling och rehabilitering på barnhus. Vi saknar också tydliga skrivningar om att de olika professionerna ska arbeta under samma tak samt att alla s.k. rum i barnhus, även det fjärde, säkerställs.

Sammantaget vill UNICEF Sverige se tydligare förslag om att barnhus byggs ut - på sikt finns tillgängligt i hela landet - samt att Barnahus håller en viss garanterad kvalitet och att alla professioner finns på plats.

UNICEF Sverige anser också att regeringen ska ta hänsyn till rekommendationerna gällande barnahus från barnrättskommittén. Kommittén rekommenderar i rekommendation 26:

(d) att lagstiftning införs som syftar till att säkerställa sektorsövergripande samordning i utredningar och omfattande kvalitetsstandarder för stödstrukturen hos Barnahus, inklusive för rättsmedicinska intervjuer, medicinsk utvärdering och terapeutiskt stöd till brottsoffer och,

(e) stärkta åtgärder för att se till att alla barn som är offer för eller bevittnar våld har snabb tillgång till information om åtgärder för att säkerställa att de återhämtar sig och återintegreras, och barnvänliga och sektorsövergripande åtgärder och omfattande stöd, inklusive i ett Barnahus, i syfte att förhindra att dessa barn blir återtraumatiserade⁴ .

Till det förstärkta ramverket ska det knytas mer detaljerade bestämmelser eller rekommendationer kopplat till genomförande

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen ges i uppdrag att gemensamt lämna förslag till regeringen på hur styrningen av samverkan kring barn som misstänks ha utsatts för våldsbrott bör utvecklas ytterligare, genom exempelvis bindande reglering eller revidering av nuvarande riktlinjer. I uppdraget ska för- och nackdelar med de olika alternativen redovisas, samt förslag lämnas avseende utformningen av det alternativ som förespråkas. Utgångspunkten för uppdraget ska vara det av utredningen beskrivna ramverket för samverkan mellan parterna.

Vi delar utredningens bedömning att de befintliga nationella riktlinjerna från 2009 i sin nuvarande utformning inte är tillräckliga.

UNICEF Sverige anser emellertid att utredningen är för vag och otydlig i sin skrivning. Vi anser att regeringsuppdraget till Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen istället ska handla om **att utvärdera och uppdatera de gemensamma nationella riktlinjerna kring barn som misstänks vara utsatta för brott och kriterierna för landets barnahus i syfte att skapa bindande regler**. Vidare anser vi att de uppdaterade gemensamma nationella riktlinjerna och kriterierna ska innehålla bestämmelser om breddad målgrupp, klargörande kring sekretess, socialtjänstens skyddsbedömning och dess företräde, barnförhör och skyndsamma förhör av misstänkt och vittnen i samma mål, utökad krisstöd, utökad tillgång till stöd och behandling, rättsmedicinsk undersökning, erbjudande om läkarundersökning för alla barn, gränsdragning mellan olika professioner, uppföljning, statistik och utvärdering av verksamheten samt barnets rätt till information och delaktighet.

Riktlinjer har redan tagits fram på myndighetsnivå, vårt intryck är dock att dessa inte har fungerat särskilt bra och att barnahus fungerar på väldigt olika sätt i olika kommuner. Vår uppfattning är att det behövs mer detaljerade bestämmelser och bindande regler. Att utredningen lämnar detta öppet är olyckligt. Ett minimum är enligt vår mening att skapa mer detaljerade bestämmelser i syfte att öka förutsägbarhet, kvalitet och styrning, exempelvis genom föreskrifter, se vårt ovan under kap 1.

⁴ Här har "Secondary victimization" översatts återtraumatiserade.

Kap 15.5 Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att följande insatsområden ska prioriteras inom mål 5:

1. Barn ska ha en självklar roll inom kunskapsutvecklingen.
2. Uppföljningen av våld som drabbar barn ska förbättras.
3. Tillgången till kunskap ska öka.
4. Stärkt implementering av tillgänglig kunskap

Kap 15.5.1 Barn ska ha en självklar roll inom kunskapsutvecklingen

Stärkt kunskapsutveckling genom att ta tillvara barns synpunkter

Utredningens förslag: I utredningen föreslås bland annat att Folkhälsomyndigheten får ansvar för att initiera, genomföra och samordna ett utvecklingsarbete som syftar till att barns synpunkter och erfarenheter relaterat till våld och våldsutsatthet ska tillvaratas i högre utsträckning, exempelvis genom olika typer av brukarundersökningar. Utredningen föreslår vidare att Folkhälsomyndigheten får ansvar för att samordna genomförandet av nationella undersökningar som riktar sig till barn med frågor om våld och våldsutsatthet.

UNICEF Sverige delar utredningens uppfattning att det finns behov av att utveckla metoder och arbetssätt för genomförandet av undersökningar som vänder sig till barn och som rör frågor som kan uppfattas som känsliga. Vi anser också att det är klokt att ge en statlig aktör, Folkhälsomyndigheten, i uppdrag att samordna detta. Vi anser dock att studien om förekomsten av våld mot barn som pågått under lång tid och genomförts av Karlstads universitet och Stiftelsen allmänna barnhuset med medel från regeringen borde kunna fortsätta.

Kap 15.5.2 Uppföljningen av våld som drabbar barn ska förbättras

Våld som drabbar barn ska följas upp regelbundet

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att våld mot barn i Sverige ska följas upp genom en nationell prevalensundersökning som genomförs vart femte år. Folkhälsomyndigheten får i uppdrag att ansvara för genomförandet och uppdraget ska skrivas in i Folkhälsomyndighetens instruktion. För att tillgodose behov av stabilitet och kontinuitet ska tidigare genomförda och motsvarande undersökningar av Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Karlstad universitet beaktas.

UNICEF Sverige förstår behovet av kontinuitet och stabilitet i uppföljningen av våld mot barn. Men vi ser stora risker med att flytta över arbetet från aktörer som under lång tid genomfört arbetet på ett förtjänstfullt sätt. Vi är övertygade om att det faktum att Folkhälsomyndigheten samordnar arbetet inte behöver betyda att Karlstads Universitet och Stiftelsen Allmänna Barnhuset inte kan fortsätta samordna i studien. Det finns **mycket som saknas och kan förbättras när det gällande insamling av statistik kring våld mot barn, fokus borde ligga här, inte på att göra stora förändringar i förhållande till en studie som genom årens lopp hållit hög kvalitet och är viktigt för att förstå och följa utvecklingen gällande barns våldsutsatthet.**

Kap 15.5.3 Tillgången till kunskap ska öka

Undersöka förutsättningarna för examensmål rörande våld mot barn

Utredningens förslag: I utredningen föreslås att Universitetskanslersämbetet ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna för införande av nya examensmål avseende våld mot barn i examen för professioner inom förskola och skola, socionomexamen, samt examina för yrken inom hälso- och sjukvård och juridik.

UNICEF Sverige ställer sig bakom förslaget så till vida att det är viktigt att examensmål avseende barn och barns rättigheter ingår för professioner som möter barn. Vi förstår också att utredningen väljer att fokusera på just våld givet utredningens uppdrag. UNICEF Sverige **anser emellertid att det ska**

handla om examensmål gällande alla barnets rättigheter enligt barnkonventionen, annars riskerar förslaget att skapa en icke-önskvärd viktning av olika rättigheter i konventionen.

Pernilla Baralt
Generalsekreterare, UNICEF Sverige

Underlaget är framtaget av Maj Fagerlund och Shanti Ingeström på UNICEF Sverige. För kontakt och eventuella frågor: Shanti.ingestrom@unicef.se